

werk je die, welke informatie moet er van de provincies komen? Sinnige en Vullings zitten beiden in een projectgroep die hier knopen over doorhakt. Op 1 januari 2007 moet er een draaiend systeem zijn. Een eerste ingewikkeld probleem is bijvoorbeeld al dat is afgesproken dat de provincies verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het beleid voor het landelijk gebied. Maar het rijk is verantwoordelijk voor het meten van de effecten van beleid. Sinnige: "Kijken naar de effecten van beleid is ingewikkeld omdat je nooit zeker weet of bepaalde veranderingen in het landelijk gebied een gevolg zijn van je beleid. Simpel gezegd, je kunt wel antiverdrogingsbeleid voeren en constateren dat de verdroging afneemt, maar de afname van verdroging is niet noodzakelijkerwijs een gevolg van dat beleid. Het kan ook meer zijn gaan regenen. Kortom, de ministers willen straks aan de Tweede Kamer verantwoording kunnen afleggen voor het bestede geld."

Prestaties...

De afgelopen vier jaar is gewerkt aan een monitor- en evaluatiesysteem voor de Agenda Vitaal Platteland. Sinds 2004 is WOT Natuur & Milieu daar bij betrokken. Het systeem bestaat in feite uit twee belangrijke onderdelen. Ten eerste zijn er voor het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) met elke provincie afspraken gemaakt over de te leveren prestaties in de periode 2007 tot 2013, zoals aankoop van het afgesproken aantal hectares, de zorg voor de

kernkwaliteiten van een Nationaal Landschap en de vermindering van verdroging van natuurgebieden. Het project Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland (ME-AVP), verzamelt al die gegevens voor evaluaties en geeft input voor een volgende programmeerperiode.

...en effecten

Ten tweede kijken de mensen van het project ME-AVP op rijksniveau naar de effecten op de algemene beleidsdoelstellingen: Kunnen we zien dat op landelijke schaal de biodiversiteit groter wordt, kunnen we zien dat het landschap mooier wordt, raakt Nederland steeds beter ontsloten voor de recreant? De twee onderdelen zijn dus essentieel anders. Het eerste kijkt naar de geleverde prestaties, het tweede kijkt naar de opgetreden effecten. Vullings: "Om die effecten te meten hebben we indicatoren nodig. Daar hebben we er momenteel tien van geformuleerd en daarmee hopen we goed te kunnen aangeven wat de effecten van het beleid zijn. Inderdaad, het formuleren van indicatoren geeft altijd veel discussie. Want hoe meet je het landschap nu eigenlijk? Daar zijn zo concreet mogelijke indicatoren voor in de maak, waarbij we bestaande systemen gebruiken, bijvoorbeeld het Meetnet Landschap en ook de gegevens van organisaties als de Vlinderstichting en Sovon."

Maar nu wordt er al heel vaak en heel lang gediscussieerd over hoe je bijvoorbeeld de stand of de waarde van de natuur in een

indicator kunt vangen. Jullie zijn daar nu uit? Sinnige: "We hebben in ieder geval gezegd dat de indicatoren praktisch en hanteerbaar moeten zijn. Bovendien, en dat is essentieel, zijn de indicatoren direct gekoppeld aan het beleid. De indicatoren moeten ook echt iets over dat beleid zeggen. Daarmee maak je de discussie meteen veel praktischer en overzichtelijker. De projectgroep wil dit najaar een besluit nemen over welke indicatoren we precies gaan gebruiken en hoe die er gaan uitzien."

Zelf doen?

En dan nog de vraag of het eigenlijk niet raar is als het rijk zelf haar eigen beleid gaat monitoren en evalueren. Zou het niet veel beter zijn om dat een onafhankelijke organisatie te laten doen? Nee, vindt Sinnige. "Wij willen als rijk natuurlijk zelf ook weten hoe ons eigen beleid uitpakt in de praktijk. Politici worden daar ook steeds vaker op aangesproken. Zolang we onze uitgangspunten helder en transparant maken en dat ook van te voren vastleggen, heeft iedereen daar baat bij. En natuurlijk moet de informatie daarover voor iedereen beschikbaar zijn. Dan geven we helder aan wat ons beleid is, hoe we dat gaan monitoren en meten en vervolgens laten we zien waarom wij vinden dat het beleid de gewenste effecten heeft of niet."

Programma WOT-04-001: Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland
Contact: wies.vullings@wur.nl

Natuurbalans 2006 kijkt vijftien jaar terug

Karin Sollart, Aris Gaaff & Wim Nieuwenhuizen

De Natuurbalans 2006 kijkt 15 jaar terug naar wat er 'buiten' in de Groene Ruimte is gebeurd. Vervolgens zijn de processen achter deze gebeurtenissen geanalyseerd en is een koppeling gemaakt met de beleidsdoelen om te bezien of het beleid het inderdaad zo had bedoeld. Ook dit jaar heeft de WOT Natuur & Milieu meegewerkt aan de Natuurbalans. Op 14 september nam minister Veerman de Natuurbalans 2006 in ontvangst.

De oppervlakte bebouwd gebied is de afgelopen 15 jaar met ruim 20% toegenomen. Het gaat om een gebied ter grootte van de Noord-oostpolder, waarvan bijna de helft bestaat uit bedrijventerreinen. Juist deze bedrijventerreinen zijn met geringe ruimtelijke kwaliteit aangelegd. Veel Nederlanders waarderen deze terreinen negatief. In gebieden waar een

restrictief beleid is gevoerd, is minder gebouwd dan daarbuiten. De verstedelijking veroorzaakt een verdergaande visuele verstoring van de Groene Ruimte.

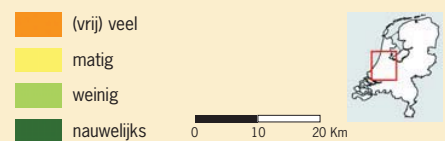
Platteland steeds meer verstedelijkt

De afgelopen 15 jaar is het platteland minder landelijk geworden doordat meer stedelingen in boerderijen zijn gaan wonen, de recreatie is toegenomen en meer industriële landbouw plaatsvindt. Sommige gebieden krijgen een industrieel of parkachtig karakter. Toch is het Nederlandse cultuurlandschap voor zijn behoud en ontwikkeling nog altijd voor een groot deel afhankelijk van de landbouw. De rol van andere economische dragers zoals recreatie en werken, wordt de laatste jaren echter steeds groter.

De WOT Natuur & Milieu heeft de verstedelijking van de Groene Ruimte in kaart gebracht door niet alleen het fysieke ruimtebeslag te

Visuele verstoring door verstedelijking, 2004

Bron: Alterra

WUR/MNC/sep06/1408

beschrijven, maar ook de visuele uitstraling. De kaart geeft de visuele verstoring van het landschap weer door bebouwing, infrastructuur, glastuinbouw, windturbines en hoogspanningsmasten. Inzoomen op de Randstad maakt duidelijk dat gebieden als Midden-Delfland onder grote druk staan en kwetsbaar zijn door hun geringe omvang.

Biodiversiteit neemt nog steeds af

In de periode 1990-2005 is ongeveer 50.000 hectare nieuwe natuur ingericht. De kwaliteit van leefgebieden is toegenomen door verbeterde milieue- en ruimtecondities, inrichting en beheer. Dit alles heeft niet kunnen verhinderen dat de Nederlandse natuur steeds eenvormiger wordt en nog steeds veel planten- en diersoorten in aantal achteruitgaan. De situatie is

voor een groot aantal soorten en gebieden, waaronder internationaal unieke, nog altijd ongunstig. De Europese Unie, en dus ook Nederland, heeft zich ten doel gesteld dat in 2010 de afname van de biodiversiteit moet zijn gestopt. Ondanks het ingezette natuurbeleid lijkt Nederland die doelstelling in 2010 niet te gaan halen.

Hoewel in de pers de kreet 'Nederland op slot' zijn intrede deed als gevolg van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn blijkt in de Natuurbalans dat het aantal bouwplannen niet afneemt en ontheffingen van de Flora- en faunawet slechts zelden geweigerd worden om inhoudelijke redenen. Het groen rond de steden wordt zeer intensief gebruikt. Hoewel het areaal is uitgebreid, overstijgt de vraag nog

steeds het recreatieve aanbod. Het groen wordt niet alleen intensief gebruikt, maar Nederlanders waarderen vrijwel alle landschappen positief. Ook de actieve betrokkenheid van mensen bij natuur en landschap is sinds 1990 toegenomen, wat blijkt uit het groeiende aantal vrijwilligers.

Meer informatie:

MNP, 2006. Natuurbalans 2006. Rapportnummer. 500402001. Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

Programma WOT-04-394
Natuurplanbureaufunctie

Contact: wim.nieuwenhuizen@wur.nl

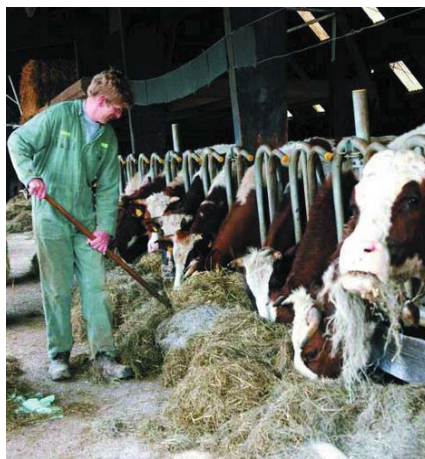
Leren van succesvolle initiatieven voor duurzame landbouw

Hans Langeveld

Bij de vraag hoe landbouwbedrijven duurzamer gemaakt kunnen worden, moet rekening gehouden worden met ecologische, economische en sociale aspecten van duurzaamheid. Welke problemen komen innovatieve ondernemers tegen bij hun streven naar een duurzaam bedrijf en, vooral, welke strategieën gebruiken ze om deze problemen te overwinnen?

Plant Research International heeft voor de WOT Natuur & Milieu antwoord gegeven op deze vragen.

Aan de hand van enkele praktijkvoorbeelden is gekeken wat we kunnen leren van succesvolle pioniers. Met behulp van een eerder ontwikkelde 'Routekaart' (een denkklijn waarlangs de zoektocht naar duurzame landbouw kan verlopen) zijn initiatieven op het gebied van technische innovaties, afzetbevordering, ketenontwikkeling en verbreding vergeleken. Vier initiatieven zijn verder uitgewerkt. Veel initiatiefnemers voelen zich overweldigd door proble-

men rond vergunningen, wetgeving en regels. Ook interne en organisatorische problemen kunnen zich voordoen. Financiële problemen en beperkingen van ecologisch of socio-culturele aard lijken minder vaak voor te komen.

Lessen die geleerd worden van enkele beschreven succesvolle initiatieven:

- Succesvolle initiatieven ontstaan vaak uit een combinatie van creativiteit en volharding;
- Hierbij is het vermogen te kunnen communiceren van groot belang;
- Één of enkele individuen spelen vaak een doorslaggevende rol;

- Veel initiatieven zijn geleidelijk uitgebouwd;
- Subsidies worden gebruikt om bestaande ideeën uit te werken of te testen.

Uit de voorbeelden blijkt dat pioniers belangrijke vernieuwingen kunnen realiseren, vaak beginnend met een kleine vondst (novelty) die wordt uitgewerkt. De aldus gerealiseerde (systeem)innovaties zijn van groot belang voor de gewenste transitie naar een duurzame landbouw. Niet het type, of de omvang, van de problemen is bepalend of een innovatie wordt gerealiseerd, maar een combinatie van persoonsgebonden en omgevingsfactoren - waarbij ook toeval een rol speelt. Dit maakt het moeilijk innovaties van buitenaf te sturen.

Meer informatie:

Langeveld, J.W.A. & P. Henstra, 2006. Waar een wil is, is een weg. Succesvolle initiatieven in de transitie naar duurzame landbouw. WOT-rapport 28. WOT Natuur & Milieu, Wageningen. (rapport verschijnt medio oktober 2006).

Programma WOT-04-385
Milieuplanbureaufunctie

Contact: hans.langeveld@wur.nl

Symposium Natuur en Economie Den Haag, 30 november 2006 (13.30 – 17.00 uur)

Economische analyses zijn van belang om keuzes in het beleid te kunnen maken. Van belang is hoe we in ons land op een zo efficiënt mogelijke wijze doelen uit het natuurbeleid kunnen realiseren. Vanwege schaarse middelen (in termen van financiën en ruimte) zijn keuzes in dergelijke gevallen onvermijdelijk. Het Symposium

'Natuur en Economie' biedt een overzicht van de bestaande kennis voor beleid over de economische context van ons natuurbeleid. Naast de presentatie van enkele resultaten van onderzoek, zullen de deelnemers uitgedaagd worden om hun visie op de kennisbehoefte voor de langere termijn in te brengen.

Aanmelden

Aanmelden voor dit symposium kan tot uiterlijk 23 november 2006 door een e-mail te sturen naar het secretariaat WOT Natuur en Milieu: info.wnm@wur.nl. Meer informatie bij het secretariaat WOT Natuur en Milieu, tel. (0317) 47 78 44.